

Markéta Růžičková: Náboženství v České republice: základní analýza a vztah k vybraným sociodemografickým otázkám

Magisterská práce - Posudek oponenta

Cílem magisterské práce Markéty Růžičkové bylo rozšířit znalosti o náboženském vyznání obyvatelstva České republiky, respektive ověřit, zda náboženské vyznání ovlivňuje vybrané problémové otázky demografického chování. Jde o téma v podmínkách České republiky dlouhodobě diskutované a studované, ale obtížně uchopitelné, neboť dotazy na náboženské vyznání nejsou u obyvatel České republiky přijímány jako neutrální a lidé na ně neradi odpovídají. Přitom podíl osob, které uvádějí, že jsou bez vyznání, je v mezinárodním měřítku vysoký a vzbuzuje řadu výzkumných otázek.

Diplomantku téma náboženství obyvatel České republiky zajímá dlouhodobě, již ve své bakalářské práci se mu věnovala. V předložené práci se pokusila religiozitu obyvatelstva zkoumat detailněji. Vzhledem k tomu, že pro současnou situaci lze z údajů publikovaných ze sčítání 2011 získat jen velmi hrubé informace, snažila se analýzu rozšířit a k rozboru tentokrát využila možnost zpracovat individuální data. Nutno ale zdůraznit, že nezůstala jen u sčítání lidu 2011, pokusila se shrnout výsledky dalších rozsáhlých výběrových šetření, ve kterých byl dotaz na náboženské vyznání položen spolu s některými postojovými dotazy, jimiž lze dle religionistů studovat i míru náboženského přesvědčení.

Diplomová práce má rozsah 86 stran (a 2 strany nestránkované přílohy). Má všechny požadované náležitosti. Kromě úvodních pasáží obsahujících přehled zdrojů a použitých metod a také uvedení do problematiky možností studia postojů k náboženství a možného vlivu náboženské víry na chování obyvatel České republiky je hlavní náplní práce analýza postojů obyvatel České republiky k vybraným společenským jevům na základě dat výzkumu European Values Study 2008 a International Social Survey Programme 2008. Výsledky těchto šetření jsou doplněny o skladbu obyvatel dle náboženského vyznání, jak ji lze analyzovat na základě dat sčítání lidu 2011.

Práce má logickou strukturu. Úvodní text je psán se znalostí věci, autorka zná základní odborné publikace, které se k tématu vztahují. Problematika náboženské víry v současné české společnosti je téma hodně diskutované, autorka správně založila svou práci na studiích pojímajících tematiku ze sociologického hlediska. Výsledky rozboru dat, která lze k náboženské skladbě populace získat, podává v logickém sledu. Nejprve základní analýzu početnosti příslušníků jednotlivých vyznání z dat sčítání lidu 2011, pak analýzu postojů osob k vybraným společenským jevům, jak je možné je získat z EVS a ISSP – zvolila např. postoje k manželství a jeho rozvodu, manželské nevěře, asistované reprodukci, trestu smrti, eutanazii, interrupci či sebevraždě, jevy, k nimž křesťanská věrouka zaujímá nekompromisní stanovisko a v literatuře se jich také užívá k testování vlivu církevního učení na postoje jednotlivců.

Vlastní analýzu obsahují kapitoly 5 a 6. V páté kapitole autorka zpracovala data z výzkumu EVS 2008 (14 otázek) a ISSP 2008 (6 otázek). Vzájemnou vazbu odpovědí a náboženského vyznání respondentů testovala Chí kvadrát testem a kontrolovala koeficienty asociace. V šesté kapitole se pokusila zjistit, zda lze z dat sčítání 2011 ověřit hypotézu, že věřícími budou spíše osoby s nižším vzděláním, ženy, lidé žijící v malých sídlech a že má náboženská víra vliv na rodinný stav. Individuální data zpracovala pomocí logistické regrese.

Při přípravě a zpracování odvedla autorka značné penzum práce. Zvolené metody odpovídají záměrům, které si autorka stanovila. Výhrady mám pouze k rozboru regionální diferenciace obyvatelstva dle náboženského vyznání dle sčítání 2011 uvedené na straně 34, neboť autorka analyzuje podíly osob jednotlivých vyznání podle krajů vždy z úhrnu za republiku, aniž zvažuje značné rozdíly v celkovém počtu obyvatel jednotlivých krajů, takže výsledky jsou zkrácené. Jde však jen o okrajové téma. Pro vlastní analytické zpracování dat z výběrových šetření a ze sčítání lidu byly zvoleny vhodné metody a popis výsledků je standardní. Je sice poněkud fádni, ale v zásadě přesný. Postrádám občas jen větší obezřetnost při formulacích týkajících se kategorie rodinného stavu při sčítání lidu (ovdovělé osoby jsou starší a převažují mezi nimi ženy, s. 76).

Závěry práce odpovídají cílům, které si autorka v úvodu stanovila. Jsou sice poněkud rozpačité – ukázalo se, že ani pomocí pečlivé a poměrně náročné práce nelze problematiku náboženství v současné české společnosti detailněji rozklíčovat, neboť velká část populace ČR stále považuje osobní postoje k náboženství za citlivý údaj a na otázky odpovídá zdrženlivě, případně jí je náboženská tematika již vzdálená a odpovídá rozpačitě. Přesto dle mého názoru k hlubšímu poznání současné situace v ČR získaná zjištění přispívají.

Práce byla odevzdána v pěkné grafické úpravě, nejsou v ní gramatické chyby, je psána srozumitelně. Našla jsem jen překlep na straně 16 (má být Coxova regrese nikoli Coxové). Tabulky a grafy mají standardní úpravu.

Autorka prokázala, že se dobře orientuje ve speciální problematice, kterou si za téma diplomové práce zvolila. Použila vhodné pokročilé metody demografické a statistické analýzy a správně je aplikovala na příslušné soubory dat. Při interpretaci výsledků se nedopouští chyb. Podle mého názoru splňuje práce Markéty Růžičkové „Náboženství v České republice: základní analýza a vztah k vybraným sociodemografickým otázkám“ nároky kladené na diplomové práce v oboru demografie a doporučuji ji k obhajobě.

V Praze dne 17. května 2016

Doc. RNDr. Ludmila Fialová, CSc.